

TÜRK PARTİ SİYASETİNDE SURİYELİ GÖÇÜ

RAPOR

Fırat Kimya

N İ S A N 2022

TÜRK PARTİ SİYASETİNDE SURİYELİ GÖÇÜ

Fırat Kimya Al Sharq Stratejik Araştırma bünyesinde yerleşik olmayan bir Araştırmacı ve University of Virginia Siyaset Bilimi Bölümü'nde Doktor Adayıdır. Araştırmaları demokratik geçiş süreçleri öncesi ve sonrasında başta siyasi partiler olmak üzere demokratik kurumların inşasına yoğunlaşıyor. Kendisi coğrafi alan olarak Avrupa ve MENA bölgeleriyle ilgileniyor ve demokratikleşme çalışmalarında mukayeseli bir yaklaşım kullanıyor. Araştırma ilgileri arasında siyasal partiler, yolsuzluk ve parti finansmanı, MENA bölgesinde demokratikleşme, toplumsal hareketler, Avrupa siyaseti ve demokrasinin yerleşmesi bulunuyor.

(Bu metin İngilizce orijinal versiyonundan tercüme edilmiştir.)

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellif(ler)ine aittir.

Telif hakkı © 2022, Al Sharq Forum

Her hakkı saklıdır.

Tasarım: Jawad Abazeed

Türkiye'de basılmıştır.

Bu yayının tüm hakları Al Sharq Forum'a aittir. Al Sharq Forum'un izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Adres: Yenibosna Merkez Mahallesi, 29 Ekim Caddesi.

İstanbul Vizyon Park A1 Blok, Kat:6 No.:52 34197

Bahçelievler / İstanbul / Türkiye.

Telefon: +902126031815

Faks: +902126031665

E-posta: info@sharqforum.org

İÇİNDEKİLER

Özet	6
Giriş	6
Yabancı Düşmanlığı ile Ekonomik Sömürü Arasında Suriyeli Göçmenler	8
Türk Siyasetinin Yeni Bir Boyutu Olarak Göç	11
3.1 AKP ve İslami Dayanışmanın Sınırları	13
3.2 Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	14
3.3 HDP: Evrensel İnsan Hakları	16
3.4 CHP: Ekonomik Bir Yük Olarak Suriyeliler	17
3.5 İYİ Parti ve Göç Karşıtlığı Siyaseti	18
3.6 Avrupa Aşırı Sağıyla Paralellikler	20
Sonuç	24
Referanslar	26
AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA	31

Özet

Türkiye'ye Suriyeli göçü 2011'de gelen ilk sığınmacı dalgasından beri tartışmalı bir konu olmuştur. Göç konusu başlarda parti siyasetinin büyük oranda dışında kalsa da Suriyelilerin artan sayısı ve uzayan misafirlikleri nedeniyle son on yılın ikinci yarısında politik tartışmalarda daha merkezi bir yer işgal etmeye başladı. Bilhassa güvenlik kaygıları, artan ekonomik sıkıntılar ve Türk siyasetinde göçmen karşıtı partilerin ortaya çıkışı konuyu parti siyasetinin kutuplaştırıcı bir unsura dönüştürdü. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki en büyük beş siyasi partinin Suriyeli göçmenler konusundaki duruşunu inceleyen bu makale, göçün Türkiye'deki parti siyasetinin yeni bir boyutu haline geldiğini gösteriyor. Hem küçük partileri (Saadet ve Demokrat Parti) hem de yeni kurulmuş, bir seçimde yarışmamış ve bu yüzden de tam kapsamlı seçim manifestoları bulunmayan Gelecek, DEVA, Memleket ve Zafer partilerini ise incelemenin dışında bırakıyor. Genel itibariyle AKP ve HDP göçmen yanlısı politikalar benimserken MHP'nin başlardaki göçmen karşıtı politika vurgusu AKP ile kurduğu seçim ittifakından sonra yok oldu. Öte yandan CHP ise 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri yaklaşırken yakın zamanda daha göçmen karşıtı bir pozisyon almaya başladı. Son olarak, İYİ Parti Avrupa aşırı sağıyla belirli paralellikler gösteren en güçlü göçmen karşıtı duruşa sahip görünüyor. Gelecek araştırmaların İYİ Parti'yle kıyaslandığında Suriyeli göçmenlere karşı daha da aşırı bir pozisyonu olan Zafer Partisi'nin görüşlerini incelemesi özellikle faydalı olacaktır.

1. Giriş

600.000'den fazla ölüme sebep olup 12 milyon insanı yerinden eden ve 14.300'den fazla insanın işkenceye maruz kaldığı Suriye iç savaşının şimdiye kadarki insani maliyeti insanın havsalasını aşıyor.¹ Yine de barışçıl bir çözüm ufukta görünmüyor. Suriye ile en uzun sınırları ve derin toplumsal ve tarihsel bağları olan Türkiye daha protestoların başlamasından itibaren çatışmaya müdahil oldu. AKP hükümeti Suriye'yi 'komşularla sıfır sorun' politikasının "baş tacı" olarak görüyordu. Bu yüzden parti elitleri Esad rejimini demokratik reformlar yapmaya ikna edebileceklerinden emindi.² Fakat AKP bu çabaların beyhude olduğunu hızla fark ederek Türkiye'nin Suriye'deki anaakım muhalefete desteğini açıkladı ve çatışmadan kaçanlar için açık kapı politikası yürüterek dayanışma gösterdi.

Türkiye'nin Esad karşıtı duruşu ülkeyi milyonlarca Suriyeli için güvenli bir bölge haline getirdi. Türkiye, 29 Nisan 2011'de 58.000 Suriyelinin gelmesiyle ilk sığınmacı dalgasını almış oldu. Bu sayı kısa sürede, 2014 sonlarına doğru 1,5 milyonu, 2015 sonunda 2,5 ve milyon 2017 başlarında ise 3 milyonu aştı.³ Aralık 2021 rakamlarıyla Türkiye'de "Geçici Koruma" statüsüyle yaşayan 3.737.369 Suriyeli sığınmacı bulunuyor.⁴ Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında sadece Avrupa ülkelerinden gelen göçmenlere mülteci statüsü tanıdığı için Suriyelilerin hukuki konumu muğlak ve temel hak ve hizmetlere erişimleri sınırlı olduğundan yabancı düşmanı saldırılara karşı daha da savunmasız durumdalar.

Hukuken tanımlı bir statüleri olmayan Suriyeliler siyasal kutuplaşmanın nesnesi haline geldi. Dahası Türkiye'nin kendi iç siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkları ile bölgesel krizler varlıklarını daha da tartışmalı bir konuya dönüştürdü. 2013 Gezi Parkı protestoları, 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi ve kutuplaştırmacı 2018 (genel) ve 2019 (yerel) seçimleri Türk siyasetindeki yarıkları derinleştirdi. Ayrıca Türkiye Suriye'de süregelen çatışmayla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili ciddi kayıplar yaşadı. 2012'de bir Türk keşif uçağı düşürüldü, terör saldırıları Suriye sınırına yakın Reyhanlı ve Cilvegözü kentlerini hedef aldı⁵ ve Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD) ile PKK'nın Suriye uzantısı PYD'nin askeri kanadı YPG'nin düzenlediği terör saldırıları da ülkenin istikrarını daha da sarstı. Üstelik 2015'te Suriye'de bir Rus jetinin düşürülmesi yüzünden Rusya ile artan gerilimler Türkiye'yi bir askeri çatışmanın eşiğine getirdi ve Rus ambargosunun sonucu olarak ciddi ekonomik kayıplar yaşamasına yol açtı. Kısacası, 2010'ların siyasi çalkantıları Suriyeli göçmenler konusunu bir ulusal güvenlik sorunu haline getirip parti siyasetini kutuplaştırarak Suriyelileri giderek artan yabancı düşmanlığı karşısında daha da savunmasız bıraktı.

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında sadece Avrupa ülkelerinden gelen göçmenlere mülteci statüsü tanıdığı için Suriyelilerin hukuki konumu muğlak

Bu çalışma TBMM'deki en büyük beş siyasi partinin (AKP, CHP, HDP, İYİ Parti ve MHP) Suriyeli sığınmacılara yönelik duruşlarını ele alıyor. Makale genel anlamda AKP ve HDP'nin göçmen yanlısı tutumlar benimsediğini savunuyor. AKP Suriyelilerin varlığını dini dayanışma bağlamında temellendirirken HDP evrensel insan hak ve özgürlüklerine atıfta bulunuyor. Ayrıca MHP AKP ile kurduğu resmi seçim ittifakından bu yana sığınmacılara karşı düşmanlığını azaltmış görünürken CHP Suriyelileri ekonomik bir yük olarak resmeden daha göçmen karşıtı bir duruş benimsemeye başladı. Son olarak makale, İYİ Parti'nin kültürel farklılıklara yaptığı güçlü vurguyla Avrupa aşırı sağıyla belirli benzerlikler gösteren göçmen karşıtı bir pozisyon aldığını iddia ediyor.

Sonraki bölüm Türk toplumunda Suriyeli göçmenlere yönelik genel algı ve Suriyelilerin maruz kaldığı ekonomik sömürünün genel hatlarını çiziyor. Bu bölüm Suriyeli göçmenlerin Türk toplum ve siyasetinde nasıl ve neden kutuplaştırıcı bir konu haline geldiğini göstermeyi amaçlıyor. İzleyen bölüm ise partilerin pozisyonlarını inceleyip göçün Türkiye'deki parti siyasetinde yeni bir konu olduğunu gösteriyor. Sondan bir önceki bölüm ise Avrupa'daki aşırı sağcı partilerin benimsediği politikalara odaklanarak göç siyasetinin mukayeseli bir analizini sunuyor. Son bölüm ise sonuç tespitlerini ele alıyor.

2. Yabancı Düşmanlığı ile Ekonomik Sömürü Arasında Suriyeli Göçmenler

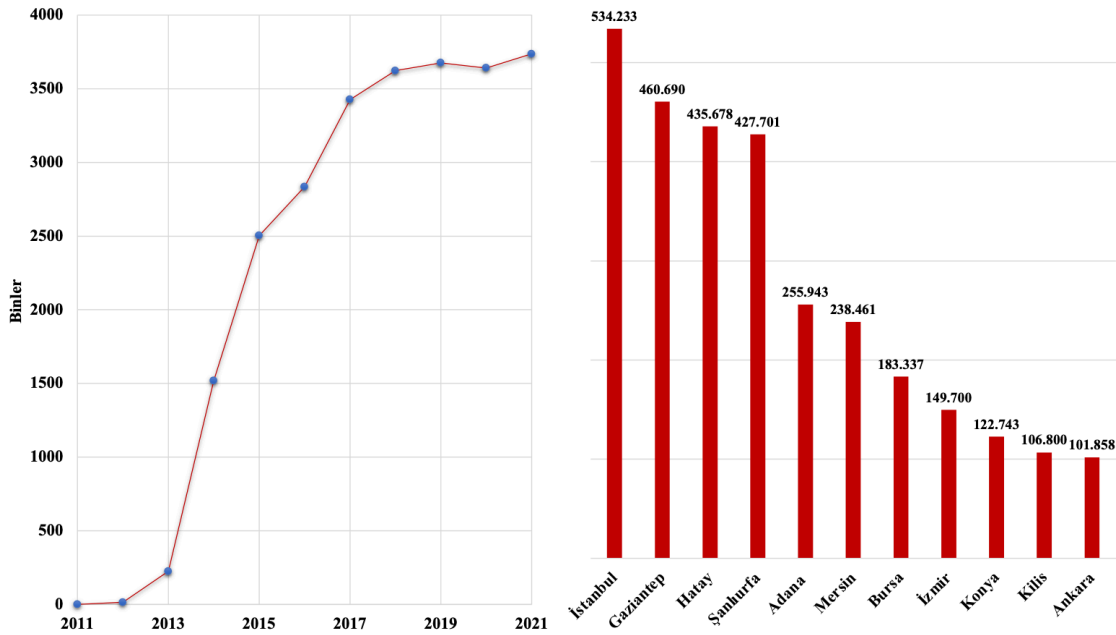
Resmi istatistikler Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısının Aralık 2021 itibariyle 3.737.369 olduğunu gösteriyor. Bunlar çoğunlukla Türkiye'nin farklı kentlerine dağılmışken sadece 51.159'u geçici sığınma merkezlerinde yaşıyor (Bkz. Şekil 1).⁶ Suriyeliler kent hayatında daha görünür hale geldikçe daha fazla göçmen karşıtı duygulara ve ekonomik sömürüye maruz kaldılar. Şekil 1, sığınmacıların çoğunlukla ya en büyük şehirlerde (İstanbul, Ankara ve İzmir) ya da Güneydoğu Anadolu'da (Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis) yoğunlaştığını gösteriyor.

Dünya genelindeki birçok sığınmacı grubu gibi Türkiye'deki Suriyeli göçmenler de kalıp yargılara ve aşırı genellemelere maruz kalıyor. Medya belirli kalıp yargıların üretilmesi ve Türk vatandaşlarının sığınmacılara yönelik olumsuz algılarının şekillenmesinde önemli bir rol oynuyor.⁷ Genel itibariyle hükümet yanlısı medya organları Suriyelileri "yardıma muhtaç kardeşlerimiz" olarak resmedip dini dayanışma ihtiyacını vurgulayarak onlara yönelik olumlu

Medya, sınırlı ekonomik kaynaklar (iş, sosyal hizmetler ve fonlar), gündelik yaşamın güvenliği ve Türk kültürünün korunması hakkındaki kaygıları daha da kötüleştiriyor

bir yaklaşım sürdürüyor. Öte yandan muhalif medya ise “Suriyelileri besliyoruz,” savaştan kaçan korkak Suriyeliler,” “hainler,” “tembel Araplar” ve “radikal İslamcılar”⁸ gibi olumsuz tasvirleri öne çıkarıyor. Ayrıca sosyal medya platformları da etnik merkezli bir vatandaşlık ve milliyetçilik anlayışının yayılmasında kullanıldı.⁹ Daha özelde sosyal medya paylaşımları, Suriyelilerin devletten maaş aldığı, üniversiteye giriş sınavlarından muaf olduğu ve kenar mahallelerde çeteleşip suç örgütleri kurduğu yönünde söylentileri yayarak dezenformasyon yapıyor.¹⁰

Genel anlamda medya, sınırlı ekonomik kaynaklar (iş, sosyal hizmetler ve fonlar¹¹), gündelik yaşamın güvenliği ve Türk kültürünün korunması hakkındaki kaygıları daha da kötüleştiriyor ve böylece sıradan vatandaşlarla sığınmacılar arasında engeller kurup muhtemel kültürel diyalog ve değişim alanlarının önünü tıkkıyor. Türk medyası konuyu aşırı politikleştirerek sığınmacılara yönelik ayrımcılığa katkıda bulundu ve bu da linç ve şiddet saldırılarına yol açtı. Bunun yakın tarihli bir örneği 11-12 Ağustos 2021’de Ankara’nın Altındağ ilçesinde Suriyeli birey ve iş yerlerini hedef alan şiddet ve yağma saldırılarıydı.¹² Suriyelilere yönelik şiddet İzmir’de ateşe verilen üç Suriyeli işçinin ölümüyle yoğunlaştı.¹³

Şekil 1: 2011 itibariyle Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı (sol); Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin en çok bulunduğu on kentteki sayısı (sağ). Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>

Bunun sonucunda Türk toplumunun büyük bir kesimi Suriyelilere belirli bir mesafede olmayı tercih ediyor. 2021 tarihli anket sonuçlarına göre Türk seçmenlerin %67'sinin hükümetin sınırları sığınmacılara kapatmasını istiyor; %60'ı Suriyeli sığınmacıların varlığından rahatsız; %52'si bu sığınmacıların suç işlemeye meyilli olduğunu düşünüyor; %43'ü Suriyelilerin işsizliği arttırdığına inanıyor ve %37'si de Türk ulusal kimliğini olumsuz etkilediklerini düşünüyor.¹⁴ Sonraki sene yapılan başka bir anket ise Türk vatandaşlarının genel olarak sığınmacılara siyasi haklar tanınması fikrine karşı olduğunu (%87) ve sınır dışı edilmelerini istiyor (%73).¹⁵ Son olarak Türk toplumunun %70'ten fazlası AKP hükümetinin Suriyeli sığınmacılara yönelik politikalarını onaylamıyor ve %27,2'si Suriyelileri ülkedeki en önemli sorun olarak görüyor.¹⁶ Bu olumsuz Suriyeli algısının parti kimliğinden bağımsız olarak benimseniyor oluşu ise kaygı uyandırıcı. Özetle bu sonuçlar Türk toplumunun çoğunlukla Suriyeliler hakkında olumsuz algılar benimseme eğiliminde olduğunu gösteriyor.

Suriyelilere yönelik olumsuz algı genel olarak ekonomik kazançların, kent alanının veya ulusal dirliğin kaybı gibi “kayıp” hisleri çerçevesinde şekilleniyor.¹⁷ Düşük vasıflı işçiler yeni “ucuz” iş gücünün gelişinden tehdit hissederken halkın geneli kamu hizmetlerinin aksaması, artan suç eylemleri ve Türk kimliği ile kent yaşamının Araplaşmasına yönelik kaygılar ifade ediyor.¹⁸ Düşük gelirli Türk vatandaşlarının göçmen karşıtı duyguları ise özellikle sınır kentlerinde artan kira maliyetleri ve gayri resmî sektörde istihdam kaybıyla körükleniyor.¹⁹ Suriyelilerin suçlu görülüp ekonomik olarak şeytanlaştırılmasına ek olarak iç siyasi gerilimler de olumsuz algıları besliyor çünkü AKP hükümetine muhalif olanlar sığınmacılar hakkında da olumsuz bir görüş benimseme eğiliminde.²⁰ Fakat medya, siyasi elitler ve kamuoyunun büyük oranda görmezden geldiği gerçek Suriyelilere yapılan mali yardımın büyük bir kısmının AB ve diğer uluslararası bağışçılarca fonlandığı ve Suriyelilerin Türk devletine mali anlamda tamamen bağımlı olduğu algısı muhalif ve iktidar elitlerinin öne çıkardığı yanlış bir anlatı olduğu.

Yine de girişimciler Türkiye’de emek maliyetlerini ciddi anlamda düşüren ucuz Suriyeli iş gücünden faydalanmaya devam ediyor.²¹ Suriyeliler genel olarak fazla mesai yaptıkları, düşük ücret aldıkları, maaşlarının düzensiz ödendiği veya hatta hiç ödenmediği ve hiçbir sosyal güvenlik haklarının bulunmadığı gayri resmî sektörde çalışmaya zorlanıyor.²² AKP hükümeti bu ekonomik sömürüyü engellemek amacıyla 2016’da bir iş kanunu çıkararak Suriyeli

Suriyelilere yönelik olumsuz algı genel olarak ekonomik kazançların, kent alanının veya ulusal dirliğin kaybı gibi “kayıp” hisleri çerçevesinde şekilleniyor

sığınmacılara sosyal güvenlik kapsamına girme ve özel sağlık sigortasından yararlanabilme gibi belirli haklar tanıyacak çalışma iznine başvurma imkanı sağladı.²³ Çalışma yaşındaki yaklaşık 1 milyon Suriyeli kayıt dışı çalışmaya devam etse de çalışma izni sayısı son yıllarda ciddi ölçüde arttı. 2011-2019 yılları arasında 140.301 Suriyeli çalışma izni alırken bu izinlerin 31.185'i tek başına 2019'da verilmişti.²⁴

Özetle Türk vatandaşları arasında Suriyeli göçmenlere yönelik genel bir rahatsızlık var. Aşırı genellemeler nedeniyle Türk toplumu Suriyeliler hakkında çoğunlukla olumsuz bir görüşe sahip ve AKP'nin açık kapı politikasına karşı. Medyanın Suriyelileri düşmanca resmetmesi göç konusundaki toplumsal kutuplaşmayı besliyor ve Suriyelileri artan yabancı düşmanlığı karşısında korunmasız bırakıyor. Ayrıca Suriyeliler geçici "misafir" statüleri nedeniyle belirli temel hak ve özgürlüklerden yoksun olduğu için ekonomik sömürü karşısında savunmasızlar.

3. Türk Siyasetinin Yeni Bir Boyutu Olarak Göç

Göç ve sınır ötesi hareketlilik Batı'da Soğuk Savaşın bitmesinden sonra Batılı ülkelere artan göçmen akınıyla birlikte iç siyaset ve ulusal güvenliğin odak konusu haline geldi.²⁵ Yabancı işçi ve göçmenler, özellikle 1960'larda misafir işçilerin gelmeye başlamasıyla, Avrupalı çoğu siyasi parti için tartışmalı konular olageldi. Daha özelde son on yılda göç, göçmen karşıtı görüşler savunan ve göçü Avrupa siyasetinin daha önemli bir konusu haline getiren aşırı sağcı partiler tarafından daha da siyasallaştırıldı.²⁶ Göç konusu Ortadoğulu ve Afgan sığınmacıların gelmesiyle beraber yeni bir dönemece girdi. İstatistiksel analizler artan mülteci sayısı ile Almanya,²⁷ Danimarka,²⁸ Avusturya²⁹ ve Yunanistan'da³⁰ aşırı sağcı partilerin oy oranlarının yükselişinin ilişkili olduğunu gösteriyor. Bu partiler, Suriyeli göçmenler konusunu aşırı siyasallaştırarak oy oranlarını yükselip anaakım partileri de çokkültürcülük konusunda daha kısıtlayıcı duruşlar benimsemeye zorladı.³¹

Türk siyasetinde ise göç konusu görece yeni bir olgu. Tarihsel olarak Türk sığınmacı rejimi çoğunlukla Türk etnik kökenli sığınmacıların kabulü ve yerleşimiyle sınırlıydı.³² Suriyeli göçmenlerden önce en büyük iki dalga ülkelerindeki yaşanmaz koşullar nedeniyle 1989'da 350.000'den fazla Bulgar Türkü ile 1991'de 400.000 Iraklı Kürdün Türkiye'ye sığınmasıyla yaşanmıştı.³³ Ayrıca Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde Avrupa dışından iltica talebinde bulunanları mülteci statüsünün dışında bırakmak için coğrafi kısıt ilkesi benimsemişti. Ancak yaklaşık 4 milyon Suriyeli sığınmacının gelişinin yarattığı zorunluluklar nedeniyle Türkiye göç

rejimini değiştirip Suriyelileri sosyal ve ekonomik hayata daha iyi entegre etmek için yasalar çıkardı.³⁴ Bazı akademisyenler bu yasal değişiklikleri Türkiye'nin çokkültürlü Osmanlı geçmişiyle barışması yolunda önemli bir fırsat olarak görürken³⁵ konunun hayli tartışmalı niteliği nedeniyle daha kapsayıcı göç yasaları çıkarmak uzun bir zaman ve ciddi siyasi tartışmalar gerektirecek görünüyor.

Her ne kadar Suriyeli sığınmacılar “misafir” olarak tanımlanmaya devam etse de 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği ile 2016'da yabancı işçilere çalışma izni verilmesi AKP hükümetinin Suriyeli sığınmacıların yakın zamanda muhtemelen geri dönmeyecekleri gerçeğiyle daha barışık olduğunu gösteriyor.³⁶ Hatta 2016'da Cumhurbaşkanı Erdoğan Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ihtimalini dile getirdi. Ancak bu ilkeye bağlılığı zamanla azalmış görünüyor.³⁷ Şu ana kadar sadece yaklaşık 174.000 Suriyeliye vatandaşlık verildi.³⁸ Vatandaşlık meselesi, başvuru sürecindeki şeffaflık eksikliği nedeniyle siyasi tartışma konusu olmaya devam ediyor. Bu yüzden de Zafer Partisi Genel Başkanı Ümit Özdağ gibi göçmen karşıtı siyasetçiler vatandaşlık verilen Suriyeli sayısını kolayca abartabildi ve 900.000 Suriyelinin Türk vatandaşlığı aldığını iddia etti.³⁹

AKP artık tüm Suriyelilere vatandaşlık verme politikası yerine Kuzey Suriye'deki Türk askeri operasyonlarının ardından Suriyeli sığınmacıları Türk destekli muhaliflerin kontrolünde yeni kurulan bölgelere yerleştirmeyi önceliyor görünüyor.⁴⁰ Sorun şu ki bu bölgeler milyonlarca insanı barındıracak gerekli altyapı ve ekonomik kaynaklardan yoksun. Yine de partinin Suriyelilere yaklaşımında Türk toplumunun göçmen varlığından duyduğu genel rahatsızlıkla ilişkilendirilebilecek bariz bir değişim var. Parti bu “rahatsızlığı” özellikle 2019 yerel seçimlerdeki kötüleşen seçim performansının bir saiki olarak algılama eğiliminde.⁴¹

Genel anlamda Türkiye'deki siyasi partilerin Türkiye'nin “geçici” misafirlerine yönelik tutumları oldukça farklılaşıyor. Göç konusunun güvenlikleştirilmesi ve toplumda artan göçmen karşıtı duygulara rağmen AKP hükümeti, muhtemelen konuyu bir dini ahlaki sorumluluk ve hırslı bir bölgesel güç olarak nüfuzunu kullanma kanalı olarak gördüğü için Suriyeli sığınmacılara yönelik korumacı yaklaşımını büyük ölçüde korudu. Ancak daha yakın tarihlerde parti, açık kapı insani

AKP artık tüm Suriyelilere vatandaşlık verme politikası yerine. Suriyeli sığınmacıları Türk destekli muhaliflerin kontrolünde yeni kurulan bölgelere yerleştirmeyi önceliyor görünüyor

pozisyonunu göçmenlerin Türk destekli muhaliflerin kontrolündeki bölgelere yerleştirilmesi olarak revize etti.⁴² AKP'nin son değişimi ve diğer partilerin göçe yönelik artan eleştirileri ekonomik ve siyasi faktörlerin birleşik etkisiyle açıklanabilir.

Öncelikle Türkiye'nin kötüleşen ekonomik performansı artan enflasyon ve işsizlik ve Türk lirasının ABD doları karşısındaki değer kaybına açıkça yansıyor. Ekonomik zorluklar AKP üzerindeki baskıyı arttırıp Suriyeli göçmenlerin ülke için ekonomik bir yük ve Türk vatandaşlarının ekonomik refahına tehdit olduğu algısını yayıyor.⁴³ İkincisi, AKP'nin 2019 yerel seçimlerinde Ankara ve İstanbul büyükşehir belediyelerini kaybetmesi kısmen seçmenlerin Suriyeli göçmenlerin ağırlığını hissettiren varlığı hakkındaki olumsuz algısıyla ilişkiliydi.⁴⁴ Dolayısıyla AKP'nin Suriye politikası seçimler açısından maliyetli görülmeye başlandı. Üçüncüsü, Afgan hükümetinin düşüşü, Taliban'ın yükselişi ve o ülkeden yeni bir sığınmacı gelme olasılığı göç konusunun siyasi önemini daha da arttırdı.⁴⁵

Bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak AKP hükümeti göçmenlere yönelik himayeci yaklaşımı için ilave baskı hissediyor. Öte yandan, İYİ Parti ve CHP gibi TBMM'de seçimler potansiyeli yüksek partiler göç konusunu destekçilerini harekete geçirmek için bir fırsat olarak görüyor. Sonraki bölüm AKP ile seçim müttefiki MHP'nin Suriyeli göçmenlere dair pozisyonunu açıklıyor.

3.1 AKP ve İslami Dayanışmanın Sınırları

Suriye çatışmasının başlarında AKP elitleri Esad rejiminin hızla düşeceğini ve Suriyeli göçmenlerin kısa zamanda döneceğini varsaydı. Dolayısıyla parti milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmak için gereken hukuki ve idari zemini hazırlamadan açık kapı politikasını benimsemekten çekinmedi. İlk sığınmacı dalgasının 2011'de gelmesinden itibaren AKP, açık kapı politikasını meşrulaştırmak için dini dayanışmanın önemini vurgulayıp Türkiye'yi bölgede Müslümanların hamisi olarak sundu.

AKP hükümeti İslami dayanışma bağlamında Türk vatandaşlarını sığınmacıları kabullenmeye teşvik etmek için peygamberin hayatı sırasında Mekkeli göçmenler olan Muhacirler ile onları ağırlayan Medineli Ensar arasındaki ilişkiye sürekli atıfta bulundu. Bu doğrultuda Suriyeliler Allah'ın emaneti olarak görülüyor ki bu da onlara bakmayı ahlaki ve dini bir vecibe kılıyor.⁴⁶ Ancak bu retorik seküler dünya görüşündeki birçok Türk vatandaşında yankı bulmuyor.

AKP genel olarak Suriyeli göçmenleri bir sosyal ve milli güvenlik konusu olarak görmekten kaçınıyor.⁴⁷ Fakat ima ettiği hukuki sorumluluklar nedeniyle “mülteci” kavramını kullanmaktan da özenle kaçınıyor. Parti, onun yerine geçici koruma kapsamındaki “misafirler” terimini kullanmakta ısrar ediyor. Yine de AKP özellikle sağlık hizmetleri ve eğitime erişim şeklinde göçmenlere refah aktarmakta kararlı davranırken Suriyeli yoksul aileleri de nakdi yardım programlarıyla destekliyor.⁴⁸ Dahası, 2018 cumhurbaşkanlığı ve 2019 yerel seçim kampanyalarında Suriyeli göçmenleri olumlu bir şekilde anlatmaya devam etti. Suriyelileri Türk toplumuna daha iyi entegre etmek için Türkçe eğitimin önemini vurgulayıp göçmenlerin kayıt dışı ekonomide daha da sömürülmesini önleme umuduyla çocuk emeğine ilişkin yeni düzenlemeler getirdi.⁴⁹

AKP iç siyasette Suriyelilere dönük sıcak yaklaşımına rağmen Avrupa Birliği ile ilişkilerinde göçmenleri araçsallaştırma eğiliminde. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan sık sık AB ülkelerini Suriye’de yaşanan insani krize kayıtsız kalmakla suçladı.⁵⁰ AB’nin Türkiye’de yaşayan Suriyelilere verdiği parasal desteğe rağmen⁵¹ Erdoğan, Türkiye’nin Almanya ve Hollanda ile ilişkileri gerginken AB’yi Türkiye sınırlarını açıp Avrupa’ya sığınmacı akınına izin vermekle tehdit etmekten çekinmemişti.⁵² Göçmen karşıtı milliyetçi partilerin söylemine benzer bir açıklamayla Türkiye’nin sığınmacılara bakmak veya onları beslemekle yükümlü olmadığını vurguladı.⁵³ Erdoğan, AB ülkeleri Türkiye’nin Suriye’deki askeri operasyonlarını eleştirdiğinde de benzer bir tepki verdi. Eleştirmenler AKP’nin Suriyeli göçmenleri kullanmasını insani çabalarını lekeleyen bir “şantaj stratejisi” olarak gördü.⁵⁴

Kısacası AKP, en azından yönetim düzeyinde Suriyeli göçmenlere yönelik olumlu görüşünü sürdürüyor. Fakat yukarıda tartışıldığı gibi tabanı Suriyelilere karşı aynı olumlu tutumu paylaşmıyor. Daha yakın zamanda partinin ilk başlardaki sıcak tutumu yavaş yavaş sönmeye başladı çünkü büyük ölçüde zayıflayan ekonomik koşullar ve 2019 yerel seçimlerinde İstanbul ve Ankara’da gösterdiği seçim performansı nedenleriyle daha pragmatik bir yaklaşım benimsemeye başladı. AKP şu anda Suriyelileri Suriye-Türkiye sınırında Türk destekli muhaliflerin kontrolündeki bölgelere yerleştirme ihtimalini daha güçlü bir şekilde dile getirirken Türkiye-AB ilişkileri bağlamında göçmenleri kullanmaktan da daha az çekiniyor.

3.2 Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Öte yandan büyük ölçüde AKP ile girdiği seçim ittifakı nedeniyle 2018’den beri görece daha az düşmanca bir göç politikası sürdüren Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) içinde olumlu bir politika değişimi gözlemlenebilir. İttifakları resmileşene kadar MHP AKP’nin Suriyeli sığınmacılar ve

Büyük ölçüde AKP ile girdiği seçim ittifakı nedeniyle 2018'den beri görece daha az düşmanca bir göç politikası sürdüren Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) içinde olumlu bir politika değişimi gözlemlenebilir

Suriye krizi hakkındaki duruşunu açıkça eleştiriyordu. Örneğin partinin Genel Başkanı Devlet Bahçeli, İYİ Parti'nin duruşuna benzer şekilde, Suriyelileri vatandaşlık hakları verilmemesi gereken geçici misafirler olarak görüyor ve böylece Erdoğan'ın vatandaşlık hakkındaki daha kapsayıcı yaklaşımını eleştiriyordu.⁵⁵

MHP ilk başlarda Suriyeli göçmenleri milli güvenliğe potansiyel bir tehdit olarak görüyor ve Suriyeliler arasında suç oranlarının arttığı yönündeki yanlış algıyı ve göçmenlerin Türk işçileri üzerindeki olumsuz etkisini vurguluyordu.⁵⁶ Parti, sığınmacıların geri gönderilip bu sosyal ve ekonomik sorunların bitirilmesi için acil tedbirler alınması çağrısında bulunuyordu.⁵⁷ Benzer şekilde MHP, AKP ile seçim ittifakı yapmadan önce Türkiye'nin Suriye'deki dış politikasına güçlü eleştiriler yöneltiyordu. MHP Haziran 2015 genel seçimlerine gidilirken Suriye'nin toprak bütünlüğünden yanaydı ve AKP'yi Suriyeli Türkmenlere yardım edip sıkıntılarını gidermeyi önermeye davet etmişti.⁵⁸ Dahası parti, Kuzey Suriye'de yükselen militan Kürt aktivizminden ve bunun Suriyeli Türkmenler üzerindeki muhtemel olumsuz etkisinden duyduğu kaygıları paylaştı.⁵⁹ Türkiye'nin Suriyeli silahlı Türkmen gruplarıyla ilişkilerinin olumlu bir istikamete evrildiği göz önüne alındığında MHP'nin Türkiye'nin Suriye'deki dış politikası üzerinde belirgin bir etkisi olduğu savunulabilir.

Genel anlamda MHP, göçü bir sosyal güvenlik konusu olarak görüp yükselen Kürt siyasi ve askeri/militan aktivizmine karşı Suriye'nin toprak bütünlüğünü savunuyor ve Suriyeli Türkmenlerin iyiliğini doğrudan önceleyen politikalar talep ediyordu. AKP ile siyasi ittifakının ardından ise MHP'nin eleştirileri daha çok sığınmacı krizinde üstüne düşen sorumluluğu almaktan kaçındığını iddia ettiği AB'ye yönelikti.⁶⁰ Parti Suriyeli varlığını artan suç oranları, kira maliyetleri, salgın hastalıkların yayılması, dilencilik ve ucuz iş gücü ile ilişkilendirmeye devam etti. Fakat bu sorunları daha çok AKP hükümetini doğrudan hedef almadan sundu. Şu anda ise göç, milliyetçi ideolojisine rağmen MHP için bir politika önceliği değil. Ayrıca MHP, AKP'nin açık kapı politikasını da daha az eleştiriyor. Fakat muhtemel bir seçim yenilgisinin sonucunda AKP ile koalisyonları bozulduğunda MHP'nin göçmenlere yönelik bu düşmanca olmayan retoriğini ne kadar sürdüreceğini zaman gösterecek.

3.3 HDP: Evrensel İnsan Hakları

Halkların Demokratik Partisi (HDP), AKP'ye benzer şekilde Suriyeli göçmenlere dair olumlu bir görüşe sahip. Ancak AKP'nin İslami dayanışma söyleminin aksine HDP, evrensel insan haklarını vurguluyor. Partinin seçmen tabanı da onları MHP, CHP ve İYİ Parti destekçilerinden ayıracak şekilde sığınmacılara görece daha olumlu bir algıya sahip.⁶¹ Ayrıca HDP, Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi sınır şerhinin kaldırılıp Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık yolunun açılması gerektiğini düşünüyor.⁶² Son olarak HDP, AKP'yi Suriyelileri geçici "misafir" olarak gördüğü için eleştiriyor. Parti, yabancı düşmanı saldırıları azaltmak amacıyla diğer partileri Suriyelilere yasal statü verilmesi için gerekli adımları atmaya teşvik ediyor.⁶³

HDP 2015 ve 2018 seçim kampanyaları sırasında Suriyelilerin insani koşullarda iyi bir hayat yaşama hakkını vurgulamaya devam etti.⁶⁴ Bu vurgu dini dayanışma yerine onların hak ve özgürlüklerini uluslararası hukuk bağlamında tanımlayan bir çerçeveden çıkıyordu.⁶⁵ Partinin Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, 2015'teki bir konuşmasında Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de diledikleri kadar kalabileceğini ve bu esnada isterlerse vatandaşlığa başvurabileceğini söyledi. Bu anlamda HDP daha kapsayıcı bir vatandaşlık rejimini açıkça destekleyen ilk parti oldu.⁶⁶

HDP'nin göçmen yanlısı tutumu partinin kayıt dışı işçilere yaklaşımına da yansdı. Parti, sığınmacılara karşı yabancı düşmanı saldırılara, işlenen suçlara ve kayıt dışı işlerde ekonomik olarak sömürülmelerine karşı olduğunu belirtip göçmenlerin çalışma koşulları için hukuki düzenleme getirilmesi çağrısında bulundu.⁶⁷ HDP 2018 manifestosunda göçmenlere can ve mal güvenliği, daha iyi barınma fırsatları, kayıt dışı çalışma koşullarına son verme, sendikalaşma hakkı, anadillerinde eğitim hakkı ve göçmen kadınlar için fırsat eşitliğini sağlama sözü veriyordu. Kısacası HDP MHP, İYİ Parti ve CHP'nin aksine kapsayıcı göç politikalarını destekliyor.

Sığınmacılara yönelik benzer olumlu tutumuna rağmen HDP Türkiye'nin Suriye'deki askeri operasyonları konusunda AKP'den ciddi şekilde ayrışıyor. MHP'nin Suriyeli Türkmenleri önceleyen politikaları savunması gibi HDP de benzer bir etnik temelli duruş sergileyip Suriye'deki Kürtlere yönelik işbirliği adımları atılması ve Kürt kökenli sığınmacılara iyi davranılması çağrısında bulunuyor.⁶⁸ HDP ayrıca silahlı Kürt gruplarına (PYD ve YPG) sempati gösterip onları Suriye'deki tek meşru savaşçılar olarak görürken seküler ve çoğulcu bir Kürt özerk bölgesinin kurulmasını

HDP, Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi sınır şerhinin kaldırılıp Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık yolunun açılması gerektiğini düşünüyor

destekledi.⁶⁹ PYD/YPG yanlısı duruşu nedeniyle HDP, partinin göçmen yanlısı tutumunu gölgede bırakacak şekilde birçok defa terör örgütüyle bağlantılı olmakla suçlandı.

3.4 CHP: Ekonomik Bir Yük Olarak Suriyeliler

Mülteci akını başladığında Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) birincil olarak akının ekonomik sonuçlarıyla ilgileniyordu.⁷⁰ Parti Suriyeli göçmenlerin insani yardım alabilmesi gerektiğini kabul etse de sürekli göçün Türk işçileri ve artan kira maliyetleri üzerindeki olumsuz ekonomik etkilerine atıfta bulundu.⁷¹ Ayrıca CHP, Suriyelileri AKP'nin neden olduğu bir "sorun" olarak tasvir ederek sığınmacıları yaftalama eğiliminde.⁷² Fakat göçmen karşıtlığı söz konusu olduğunda CHP, yetkilileri ve parti programı belirgin biçimde Suriyeli karşıtı olan İYİ Parti kadar yekpare değil. CHP hem AKP ve HDP'ye kıyasla daha sert göç politikalarına sahip politikacıları hem de göçmenlere yönelik daha az düşmanca tavır gösteren bir kanadı barındırıyor.

Parti Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu birçok vesileyle Suriyelilerin Suriye'de barışçıl bir çözüme ulaşılmasından bağımsız olarak geri gönderilmesi gerektiğini vurguladı.⁷³ CHP göçü bir iç siyasetin değil dış politikanın bir konusu olarak gördü.⁷⁴ Parti AKP'nin Suriye'deki aktivist dış politikasını güçlü bir dille kınayıp buna "maceracı politika" veya "saray diplomasisi" gibi adlar verdi.⁷⁵ CHP Türkiye'nin Suriye politikasının Esad rejimiyle ilişkilerin düzeltilmesiyle başlayarak kökten revize edilmesi gerektiğini savundu. Ayrıca parti, Türkiye'nin Suriye'nin iç işlerine müdahalesine karşı olup hükümeti Suriye'nin iktidar rejimiyle işbirliği yapmaya çağırırdı.⁷⁶ Son olarak CHP, AKP'nin sığınmacıları dış politikada araçsallaştırmasını da eleştiriyor.

CHP 2018 seçimlerinden başlayarak daha sert bir göçmen karşıtı duruş benimsedi. Parti göçmenleri ekonomik bir yük olarak görmeye devam etti ve Suriyelileri insani maliyet çıkarmadan geri gönderme ısrarını sürdürdü.⁷⁷ Daha yakın zamanda CHP "sağa dönüş" yaparak Suriyeli karşıtı duygularını daha da güçlü bir şekilde dillendirdi. Türkiye, bu defa Taliban'ın başa gelmesiyle Afganistan'dan başka bir sığınmacı dalgası "tehdidiyle" karşı karşıya kalınca CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisi iktidara geldikten sonra sadece iki yıl içinde tüm sığınmacıları ülkelerine geri göndereceklerini ifade etti.⁷⁸ Hatta muhtemel bir akına karşı popülist-milliyetçi "hudut namustur" sloganını bile kullandı.⁷⁹ Ancak CHP lideri gerçekçi bir plan ve yeni benimsediği radikal pozisyonun doğuracağı muhtemel insani maliyetleri açıklamaktan imtina etti.

Parti Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu birçok vesileyle Suriyelilerin Suriye'de barışçıl bir çözüme ulaşılmasından bağımsız olarak geri gönderilmesi gerektiğini vurguladı

CHP'nin popülist göç duruşu partinin belediye meclisinde Suriyelilere karşı bir dizi genelge çıkaran Bolu belediye başkanı Tanju Özcan ile daha da pekişti. Özcan bu Karadeniz kentinde yaşayan yabancı uyrukluların ödeyeceği su ve katı atık vergilerini 10 katına çıkaran ve daha sonra mahkeme tarafından iptal edilen yeni bir vergi genelgesi geçirmişti. Belediye başkanı, ırkçı genelgesini Türk konukseverliğinin sınırlarının aşıldığı gerekçesiyle temellendirip ne pahasına olursa olsun geri adım atmayacağını söylemişti.⁸⁰ Özcan'ın radikal açıklama ve göçmen karşıtı kararlarına rağmen parti lideri Kılıçdaroğlu dahil CHP'nin yönetici kadrosu ne Özcan'ın politikalarını kınadı ne de onu görevinden istifaya zorladı; artan eleştiriler karşısında büyük ölçüde sessiz kaldılar. Aksine Kılıçdaroğlu "Suriyeli kardeşlerimizi davulla zurnayla yolcu edeceğiz"⁸¹ ifadeleriyle CHP'nin Suriyelileri iki yıl içinde davul zurnalarla geri göndereceğini vurgulayarak Özcan'ın pozisyonunu pekiştirdi.

Kısacası CHP, ilk başlarda Suriyeli sığınmacıların insani yardım alması gerektiğini kabul etmişti. Ancak parti dikkatleri sürekli, özellikle 2018'den sonra Türk toplumuna hâkim olan yükselen refah kaybı korkusunu besleyecek şekilde, AKP'nin açık kapı politikasının ekonomik maliyetlerine çekiyor. Yine de parti giderek göçmen karşıtı bir söylem benimsese de CHP, Suriyeliler konusunda İyi Parti kadar yekpare değil ve Suriyelilere yönelik daha yumuşak bir tonu olan ve daha iyi entegrasyon politikaları ve insani yardıma olan ihtiyacı vurgulayan bir sosyal demokrat kesim de barındırıyor. Buna rağmen CHP 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri yaklaşırken giderek daha sert bir söylem kullanıyor görünüyor.

3.5 İYİ Parti ve Göç Karşıtlığı Siyaseti

İYİ Parti eski MHP (çoğunluk) ve CHP üyeleri tarafından 25 Ekim 2017'de kuruldu. Meral Akşener, MHP'nin Kasım 2015 genel seçimlerindeki ciddi oy kaybının ardından Bahçeli yönetimini parti kongresiyle deviremeyince bu partiyi kurdu. Özetle İYİ Parti 2017 tartışmalı anayasa referandumunda AKP'ye desteğinden sonra MHP içerisindeki bölünmelerden doğdu. Parti şu anda AKP ve MHP koalisyonuna karşı CHP ile seçim ittifakı içinde yer alıyor. Hem İYİ Parti hem de seçmen tabanı Suriyelilere ve AK Parti'nin açık kapı politikasına karşı en olumsuz tutuma sahip.⁸²

İYİ Parti'nin seçmen tabanının demografik özelliklerini kısaca incelemek AKP'nin Suriyelilere yönelik sıcak ve İslam merkezli politikasının İYİ Parti seçmenine neden cazip gelmediğini anlamaya yardımcı olabilir. Anket sonuçları parti destekçilerinin büyükçe bir kesiminin seküler milliyetçi olduğunu, dolayısıyla da İYİ Parti milliyetçiliğinin daha muhafazakar bir karakteri olan AKP ve MHP'nin milliyetçiliğinden ayrıştığını gösteriyor.⁸³ Partinin seçmenleri, Ege ve Akdeniz

***İYİ Parti’nin seçmen tabanının demografik özelliklerini kısaca incelemek
AKP’nin Suriyelilere yönelik sıcak ve İslam merkezli politikasının İYİ
Parti seçmenine neden cazip gelmediğini anlamaya yardımcı olabilir***

bölgelerindeki daha seküler kıyı kentlerinde yaşama eğiliminde olup CHP’nin halk tabanı ile benzer gelir düzeyleri ve dünya görüşlerine (Atatürk, din ve milliyetçilik konusunda benzer görüşler) sahip olmak gibi ciddi benzerlikler gösteriyor.⁸⁴ Partinin seçmen tabanı Suriyeli göçmenleri seküler Türk kimliğine doğrudan bir tehdit olarak görme eğiliminde. Bu yüzden İYİ Parti kendi seçmen tabanını Suriyeli göçmenlere karşı mobilize etmede neredeyse hiçbir zorluk yaşamıyor.

İYİ Parti, 2018 genel ve 2019 yerel seçim kampanyaları boyunca Suriyeli sığınmacılar hakkında olumsuz bir çerçeve savundu. Partinin birincil seçim vaadi Suriyelileri geri gönderip 2019 Ramazan’ında onlarla Suriye’de “iftar yapmaktı.”⁸⁵ Parti Suriyeli karşıtı politikalarını dile getirirken iktidar partisini suçlama eğilimi gösteriyor. Başka bir deyişle İYİ Parti, sığınmacı krizini AK Parti’nin “beceriksiz” dış politikasının bir sonucu olarak görüyor. İYİP’in bu krize çözümü ise Esad rejimiyle diplomatik ilişkileri yeniden kurup tüm Suriyelileri geri göndermek.⁸⁶ Son olarak İYİ Parti, Suriyeli karşıtı politikasını “herkes kendi vatanında daha mutlu olacaktır” gerekçesiyle temellendiriyor. Bazı parti yetkilileri açıktan tehditkâr bir dil (“[Suriyeliler] istese de istemese de geri dönecek”⁸⁷) kullanıp Suriyeli girişimcilerin iş ruhsatlarının feshedileceği ve kayıt dışı emek piyasasındaki göçmenlerin çalışmasının yasaklanacağı uyarılarında bulundu.⁸⁸ Parti lideri Akşener de Suriyeli sığınmacılara Türk vatandaşlığı sunulmayacağını açıkça ifade etti.⁸⁹

Partinin eski Genel Başkan Yardımcısı Ümit Özdağ Suriyeli göçmenlere yönelik en çok ses çıkaran isimdi, hatta komplocu görüşler dile getirdi. Ona göre göç Suriyelileri Türkiye’de iç savaş çıkarmaları için manipüle edip nihayetinde ülkeyi Irak ve Suriye gibi bölmek isteyen emperyalistlerin kurduğu bir tuzak.⁹⁰ Özdağ’a göre Suriyeliler bombalandıkları için Türkiye’ye gelmediler; aksine, Türkiye’ye kaçsınlar diye bombalandılar.⁹¹ Bu iddialara göre bunun amacı Türkiye’nin demografisini Türkler aleyhine değiştirmekti. Özdağ birçok defa ırkçı söylemlere başvurarak Suriyelilere “rezil” derken AKP’yi de Suriyelilere vatandaşlık verdiği için eleştirdi.⁹² Benzer şekilde, Suriyeli kadınların Türk demografisini stratejik olarak değiştirmede kullanılacağını söylediği daha yüksek olan doğurma oranlarına karşı ağır hakaretlerde bulundu.⁹³ Özdağ göçmen yanlısı medyayı emperyalistlerin maşası olmakla AK Parti’yi ise çoğunun “cihatçı Selef”⁹⁴ olduğunu söylediği Suriyeli göçmenler üzerinden yeni bir hilafet kurmakla suçladı.

Özdağ'ın ırkçı açıklamaları partisi tarafından açıkça kınanmadı. Doğrusu Suriyelilere yönelik bu ırkçı görüşü İYİ Parti'nin diğer birçok önde gelen üyesi de benimsiyor. Kendisi de Makedonya asıllı olan eski Genel Başkan Yardımcısı Lütfi Türkkan Suriyelilerin işgalcilerden farkı olmadığını söyledi ve eşyalarını toplayıp gitmeye hazırlanmalarının iyi olacağı tavsiyesinde bulundu.⁹⁵ Parti sözcüsü Aytun Çıray ise Suriyelileri geri göndermenin tam olarak ırkçı bir politika olmadığını söyledi. Çıray Suriyeli sığınmacıları Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen göçmenlerle karşılaştıranları da eleştirerek Suriyelilerin aksine bunların etnik temizlik kampanyasından kaçtığını belirtti.⁹⁶ Dolayısıyla parti Arap olmayan göçmenleri Suriyelilere açıkça tercih etti. Parti kadrolarından daha alt düzey isimler daha da sert bir söylem benimsedi. Mesela partinin eski kurucular kurulu üyesi ve İstanbul Fatih Belediyesi belediye başkan adayı İlay Aksoy belirgin bir şekilde sığınmacı karşıtı olan söylemleri nedeniyle sosyal medyada popüler olmaya başladı.

Genel anlamda İYİ Parti, sığınmacıların büyük çoğunluğunun genellikle seküler eğilimli olmayan Araplar olduğu düşünüldüğünde, Suriyelilerin etnik ve dini kimlikleri konusunda çok olumsuz bir görüşe sahip. İYİ Parti 2019 yerel seçim kampanyasından sonra da göçmen karşıtı söylemini sürdürerek Aralık 2019'da partinin açık kapı politikasını, ekonomik imtiyazları ve vatandaşlık ihtimalini kaldırıp geçici koruma rejimi kapsamında olanlara yeni vergiler getirerek sığınmacıları kademeli olarak geri gönderme planını açıkladığı "Suriyeli Sığınmacıların Geri Dönüşü" başlıklı bir çalıştay düzenledi.⁹⁷ Parti lideri Meral Akşener Esad rejimiyle arabulucusuz doğrudan görüşmeleri yeniden başlatma sözü verdi. Ayrıca bayramda Suriye'ye giden Suriyelilerin de geri kabul edilmeyeceğini belirtti.⁹⁸ Fakat bu planın ne kadar hayata geçirilebileceği tartışmalı. Çünkü şimdiye kadar Esad rejimi, çoğu Sünni olan Suriyelileri Suriye'ye kabul etme yönünde bir istek göstermedi.

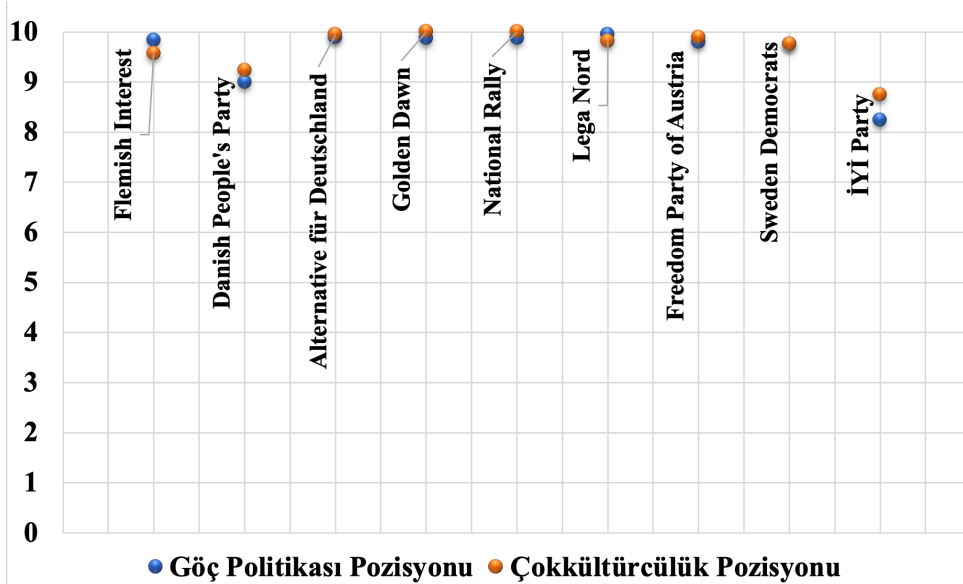
Özetle TBMM'deki diğer partilerin aksine İYİ Parti, partinin açıktan ırkçı açıklamalar yapmaktan çekinmeyen yetkili kadrolarının benimsediği ayrık ve yekpare göçmen karşıtı duruşunda hayli kararlı görünüyor. CHP'nin ekonomik maliyet vurgusu ve AKP politikalarını eleştirmesinin aksine İYİ Parti özellikle ve açıktan Suriyeli sığınmacıların Arap ve İslam kimliğini hedef alıyor. İYİP'in sığınmacı krizine sunduğu tek çözüm Esad rejimiyle işbirliği yaparak hepsini geri göndermek. Dolayısıyla parti Avrupa aşırı sağının göçmen karşıtı sert duruşuyla belirli benzerlikler gösteriyor

3.6 Avrupa Aşırı Sağıyla Paralellikler

Suriyeli göçmenlerin yükü büyük ölçüde Suriye'nin komşu ülkeleri Türkiye, Lübnan ve Ürdün tarafından paylaşıyor. Göçmenleri dışarıda tutmak amacıyla bir Avrupa kalesi inşa edip sınır kontrollerini güçlendirmeye dönük tüm çabalara rağmen Avrupa ülkeleri, günün sonunda yüzde 70'i Almanya (%59)

ve İsveç'te (%11) olmak üzere 1 milyonu aşkın Suriyeli iltica talibi ve mülteciye ev sahipliği yapıyor.⁹⁹ Fakat birkaç Avrupa kentinde benzeri görülmemiş sığınmacı akını ve terör saldırıları Avrupa genelinde mülteci konusunu politikleştirip aşırı sağcı partilerin artan seçim başarısına katkıda bulundu. Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda ve İspanya'da göçmen karşıtı söylemleri seçim kampanyalarına başarıyla dahil eden aşırı sağcı partiler kendilerini kitle partisine dönüştürerek ülkelerindeki çokkültürcülüğü başarıyla geriye götürdü.

Avrupalı aşırı sağcı partiler, "Şarktan" gelen göçten bahsederken Avrupa kültürünün özgeliğini (ve bazen üstünlüğünü) vurgulama eğiliminde. Bu siyasi söylem genelde Müslümanların özelde ise Arapların Avrupa değerlerine ve kültürüne birincil tehdit olarak görüldüğü İslamofobik bir görüş üzerine inşa edilmiştir.¹⁰⁰ Bu anlamda aşırı sağ "Avrabiya" [Avrupa'nın Araplaşması] anlatısını öne sürüp Suriyeli göçmenlerin İslami kültürünün ne asimile edilebileceği ne de Batı dünyasına entegre edilebileceğine inanıyor.¹⁰¹ Benzer bir retorik Suriyelilerin kültürel olarak Türk toplumuna entegre olamayacağına inanan İYİ Partili yetkililerce de savunuluyor. Avrupa aşırı sağ da benzer şekilde göçmenleri geri gönderilmesi gereken "işgalciler" olarak görüyor.¹⁰² Mesela Alman aşırılıkçı grup PEGIDA¹⁰³ kendisini Müslümanların Avrupa topraklarına sızmasına karşı savaşta görüyor ve destekçilerini Hristiyan ve Avrupalı değerleri korumaya hazırlanmaya teşvik ediyor.¹⁰⁴ Genel anlamda Avrupa aşırı sağ, sert göç kotaları koyma, iltica başvurularına ek engeller oluşturma, yabancı/göçmen suçluları sınır dışı etme ve günlük hayatın güvenliğini sağlamak amacıyla sınır kontrollerini ve polis gücünü arttırma gibi göçmen karşıtı tedbirler talep ediyor.¹⁰⁵

Şekil 2: Seçili aşırı sağ partilerin göç ve çokkültürcülük konusundaki duruşları bakımından İYİ Parti ile karşılaştırılması. Mavin nokta partinin göç skorunu gösterirken turuncu nokta partinin çokkültürcülük hakkındaki pozisyonunu belirtiyor. (Kaynak: 2019 Chapel Hill Expert Survey, <https://www.chesdata.eu/2019-chapel-hill-expert-survey>).

İYİ Parti, sığınmacıların büyük çoğunluğunun genellikle seküler eğilimli olmayan Araplar olduğu düşünüldüğünde, Suriyelilerin etnik ve dini kimlikleri konusunda çok olumsuz bir görüşe sahip

Göçmen karşıtı ortak tutumları bakımından Avrupa aşırı sağ ile İYİ Parti arasında belirli paralellikler çizilebilir. Öncelikle, aşırı sağ partilere benzer olarak İYİ Parti, Suriyeli sığınmacıları hakir görüyor ve parti iktidara gelirse geri göndermeyi takipçilerine vaat ediyor. Aşırı sağcı liderler gibi önde gelen İYİ Parti yetkilileri göçmenleri Türk kimlik ve kültürüne zarar verebilecek ve gündelik yaşamı İslamileştirebilecek işgalciler olarak görüyor. Parti ayrıca göçmenleri cihatçılık ve Selefilik ile ilişkilendiriyor.¹⁰⁶ Avrupalı aşırı sağcı politikaları gibi İYİ Parti de konunun insani yönünü görmezden gelip göç konusunu güvenlikleştiriyor. İYİ Parti sığınmacıları anavatanlarına güvenle göndermek için bir yol haritası sunmak yerine barışçıl bir çözüm olmasa bile sığınmacıları Suriye'ye göndermeye kararlı. Hem aşırı sağ hem de İYİP kültürel değiş-tokuş ve birlikte yaşamı geliştirmek gibi çokkültürcü projeleri reddediyor.

Bu paralelliklere bakıldığında İYİ Parti göç konusunda Avrupa aşırı sağ ile benzer bir konumda yer alıyor. Şekil 2 siyasi partilerin göç ve çokkültürcülük konusundaki konumlanışı hakkındaki 2019 Chapel Hill Expert Survey anketinin verilerini gösteriyor.¹⁰⁷ Uzmanlar bir partinin göç hakkındaki duruşunu o'nun partinin “göç konusunda liberal bir politikayı kuvvetle tercih ettiğini” ve 10'un partinin “göç konusunda kısıtlayıcı bir politikayı kuvvetle tercih ettiğini” gösterdiği bir skala üzerinde ölçüyor. Partinin göçmen ve iltica isteyenlerin entegrasyonuna yönelik pozisyonunu ölçmek için yine o'nun partinin “çokkültürcülüğü kuvvetle tercih ettiğini” 10'un ise partinin “asimilasyonu kuvvetle tercih ettiğini” gösterdiği benzer bir ölçek kullanılıyor. Bu veriden Belçika (Flemen Menfaati – Flemish Interest), Danimarka (Danimarka Halk Partisi – Danish People's Party), Almanya (Almanya için Alternatif – AfD), Yunanistan (Altın Şafak – Golden Dawn), Fransa (Ulusal Seferberlik – National Rally), İtalya (Kuzey Ligi – Lega Nord), Avusturya (Avusturya Özgürlük Partisi – Freedom Party of Austria) ve İsveç'te (İsveç Demokratları – Sweden Democrats) yükselen aşırı sağcı partileri, bu iki konudaki siyasi ideolojilerini İYİ Parti ile karşılaştırmak için seçtim. Şekil 2 İYİ Parti'nin ideolojik olarak göç ve çokkültürcülüğe yönelik tutumları açısından bu radikal sağ partilerle oldukça benzer skorlara sahip olduğunu gösteriyor. İYİ Parti bu konularla ilgili bu partilerden nispeten daha az kısıtlayıcı görünse de partinin pozisyonu partiyi sıradan bir Avrupalı aşırı sağ partiden ayırt etmeyi zorlaştırıyor.

İYİ Parti bu konularla ilgili bu partilerden nispeten daha az kısıtlayıcı görünse de partinin pozisyonu partiyi sıradan bir Avrupalı aşırı sağ partiden ayırt etmeyi zorlaştırıyor

Tablo 1: Türk siyasi partilerinin Suriyeli göçmenlere yönelik tutum ve politika önerileri.

Siyasi Parti	Göç bir Politika Önceliği mi?	Genel Tutum	Politika Vurgusu	Politika Önerileri
AK Parti	Evet	Göçmen Yanlısı	İslami Dayanışma	■ Kapsayıcı politikalar, refah transferleri ve çalışma izinleri. ■ Daha yakın zamanda: göçmenleri Türk destekli muhaliflerin kontrolündeki bölgelere yerleştirmek.
CHP	Evet (son dönemde)	Başlarda muğlak & şu anda göçmen karşıtı	Ekonomik Yük	■ Esad rejimiyle işbirliği & Suriyelileri geri göndermek. ■ İnsani yardım ihtiyacına zayıf bir vurgu.
HDP	Hayır	Göçmen Yanlısı	Evrensel İnsan Hak ve Hürriyetleri	■ Mülteci statüsü ve vatandaşlık imkânı verilmesi. ■ Suriye'deki Kürtlerle işbirliği.
MHP	Hayır (son dönemde)	Önceden göçmen karşıtı & şu anda tarafsız	Güvenlik kaygıları	■ Göçmenler arasındaki suç oranlarını azaltmak. ■ Suriyeli Türkmenleri korumak.
İYİ Parti	Evet	Göçmen Karşıtı	Kimliksel ve Kültürel Tehdit	■ Esad rejimiyle işbirliği & barışçıl bir çözümünden bağımsız olarak Suriyelileri geri göndermek. ■ Suriyelilere yeni vergiler & mevcut iş imtiyazlarını kaldırmak.

4. Sonuç

Siyasi partiler temsil taleplerini kanalize edip siyasi menfaatleri bir araya toplamada demokratik rejimler için vazgeçilmez kurumlardır. Partiler yeni nesil siyasetçilerin devlet gücüne erişim kazandığı vatandaşların ise tercihlerini ifade ettiği, destek ve muhalefetlerini örgütlediği ve yeni bilgi kanalları oluşturdukları ana platformlardır. Bu bağlamda partiler vatandaşların sığınmacı algısını temelden şekillendirdiği için bu kurumların Suriyeli göçmenlere yönelik pozisyonlarının karşılaştırmalı incelenmesi elzemdir. Türkiye'deki siyasi partiler göç ve çokkültürcülük dahil çeşitli konularda seçmen menfaatlerini toplayıp tercihlerini temsil etmede aktif bir rol oynar. Bu analiz sığınmacı akınından sonra göç ve ulusal kimliğin Türk siyasetinin merkezine oturduğunu gösteriyor. Bu merkezietin bir sonucu olarak siyasetçiler ve siyasi partiler arasında Avrupa aşırı sağına benzer göçmen karşıtı tutumlarda bir yükseliş gözlemlenebiliyor.

Genel itibariyle Türk siyasi partileri göç akınının zorluklarına hazırlıksız yakalandı ama kısa sürede milyonlarca Suriyelinin varlığının ürettiği toplumsal ve ekonomik krizlere ilişkin duruşlarını gözden geçirip pekiştirdiler. Genel anlamda AK Parti ve HDP göçmen yanlısı politikalara sahipken MHP'nin başlardaki göçmen karşıtı duruşu 2016 sonrasında AK Parti ile girdiği seçim ittifakı nedeniyle büyük ölçüde sönümlendi. Öte yandan İYİ Parti'nin Suriyelileri olumsuz resmetmesi giderek İYİP'in göçmen karşıtı pozisyonuna ilerleyen CHP'nin yönetici elitleri arasında da yankı bulmuş görünüyor. İYİ Parti'nin CHP'nin seçim koalisyonundaki hayati konumu dikkate alındığında CHP politikaları üzerindeki 'olumsuz' etkisi kalıcı olabilir. İYİ Parti Suriyelileri Türk toplumuna ve yaşam tarzına bir kültürel tehdit olarak resmederek Avrupalı aşırı sağ partilerle benzer bir konumda yer alıyor. 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri yaklaşırken CHP ve İYİ Parti'nin duruşlarını gözden geçirme ihtimali az; aksine, daha fazla oy desteği toplamak için göçmen karşıtı tutumlarını güçlendirecekler. Son olarak İYİ Parti'nin eski Genel Başkan Yardımcısı Ümit Özdağ tarafından kurulan ve belirgin olarak göçmen karşıtı olan Zafer Partisi halihazırda ülkedeki Suriyeli karşıtı propagandanın başını çekiyor. Göç konusu muhtemelen gelecek seçimler sırasında Türk siyasetini daha da kutuplaştıracak.

Göç konusu popülist bakış açılarından ele alınmaya devam ederse muhtemelen ayrıştırıcı olarak kalacak. Bu analiz Türk siyasi partilerin sığınmacı akınının zorluklarına karşı büyük ölçüde hazırlıksız olduğunu ve bu yüzden de konuyu ele alırken popülist retoriğe başvurduğunu gösteriyor. AK Parti

Genel itibariyle Türk siyasi partileri göç akınının zorluklarına hazırlıksız yakalandı ama kısa sürede milyonlarca Suriyelinin varlığının ürettiği toplumsal ve ekonomik krizlere ilişkin duruşlarını gözden geçirip pekiştirdiler

milyonlarca sığınmacının varlığını meşrulaştırmada İslami dayanışma söylemini aşmakta zorlanırken İYİ Parti aşırı genelleme siyaseti güdüyor ve Suriyelilere yönelik kalıpyargısal anlayışları öne çıkarıyor. Bunun yerine partiler daha iyi entegrasyon politikaları, Suriyelilerin ekonomik olarak sömürülmesini azaltma ve sığınmacılara karşı işlenen nefret suçlarını önleme başta olmak üzere sığınmacı krizine daha gerçekçi çözümler sunarak daha olumlu bir rol oynayabilir. Türkiye'nin jeopolitik konumunun yeni sığınmacı dalgalarına karşı hassas olduğu dikkate alındığında siyasi partiler sığınmacı siyaseti yaparken seçmen tabanlarını yeni gelenlere karşı kutuplaştırmak yerine uzlaşa ve işbirliğini öncelleyerek gelecek krizlerin önünü alabilir.

Bu siyasetler devam ederken Suriyeliler hala hukuken tanımlanmış bir statüden mahrum. Suriyelileri “misafir” olarak tanımlayan geçici koruma rejimi onları yabancı düşmanı saldırılar ve ekonomik sömürü karşısında savunmasız bırakıyor. Muğlak sosyo-politik statüleri nedeniyle Suriyeliler hukuken tanımlanmış mültecilerin hak ve özgürlüklerine erişemiyor. Gelecekleri belirsizliklerle dolu ve onları Türk toplumuna daha iyi entegre etmeye yönelik mekanizmalar pek belirlenmiş değil. Şu anda Suriyeliler bazısı siyasi partiler, önde gelen siyasetçiler ve daha özelde medya ve sosyal medya platformlarınca yayılan çeşitli aşırı genelleme ve kalıpyargılara maruz kalıyor. Bu yüzden de Türk siyasetinin kutuplaştırıcı bir unsuru ve dış politika aracı haline geldiler. Suriyeliler açıkça tanımlanmış yasal hak ve özgürlüklere kavuşmadığı sürece Türk siyasetinin tartışmalı bir konusu olmaya devam edecek.

Referanslar

- 1- Ahmet İçduygu ve Enes Ayaşlı, "Geri Dönüş Siyaseti: Suriyeli Mültecilerin Dönüş Göçü İhtimali ve Gelecek Senaryoları", Mirekoç Çalışma Notları, Koç Üniversitesi, 2019. Ayrıca ölü sayıları için bkz. "Suriye'de savaşın 10 yılında 10 kritik dönüm noktası", BBC Türkçe, 15 Mart 2021; işkence gören insan sayısı için bkz. "Over 14,300 people "tortured to death" in Syria", Anadolu Ajansı, 25 Haziran 2020.
- 2- Idrees Mohammed, "Turkey and Iran Rivalry on Syria", *Alternatives, Turkish Journal of International Relations Cilt: 10, Sayı: 2-3*, 65-77, 2011.
- 3- Murat Erdoğan, "Securitization from Society" and "Social Acceptance": Political Party-Based Approaches in Turkey to Syrian Refugees", *Uluslararası İlişkiler, Cilt: 17, Sayı: 68*, 73-92, 2020.
- 4- Yıllara göre Türk şehirlerindeki Suriyeli sığınmacı sayısı için: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı web sitesini ziyaret edin: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.
- 5- Reyhanlı saldırısı için bkz. "Reyhanlı worst terror attack Turkey has witnessed", Al Monitor, 12 Mayıs 2013, <https://www.al-monitor.com/originals/2013/05/reghanli-bombing-turkey-syria-policy.html>; Cilvegözü'nde yaşanan saldırı için bkz. "Turkey's customs and justice ministers' views on blast in Cilvegözü", Anadolu Ajansı, 12 Şubat 2013, <https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkeys-customs-and-justice-ministers-views-on-blast-in-cilvegözü/275622>.
- 6- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) verileri sığınmacıların yüzde 10'undan azının devletin idare ettiği 21 sığınmacı kampında yaşadığını gösteriyor. Bkz. Christina Bache, "Challenges to economic integration and social inclusion of Syrian refugees in Turkey", *Career Development International Cilt: 25 Sayı: 1*, 14-18, 2020.
- 7- Duygu Onay-Coker, "The representation of Syrian refugees in Turkey: a critical discourse analysis of three newspapers", *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies, Cilt: 33, Sayı: 3*, 369-385, 2019.
- 8- Duygu Onay-Coker, s.378, ve bkz. Filiz Göktuna Yaylacı ve Mine Karakuş, "Perceptions and Newspaper Coverage of Syrian Refugees in Turkey", *Migration Letters 12 (3)*: 238-250, 2015.
- 9- Çiğdem Bozdağ, "Bottom-up nationalism and discrimination on social media: An analysis of the citizenship debate about refugees in Turkey", *European Journal of Cultural Studies, Cilt: 23(5)* 712-730, 2020.
- 10- Ulku Doğanay, "Immigrants and Syrian refugees in the Turkish press: Analysis of news discourse in the context of the 'refugee crisis'", *Journal of Language and Politics 19:3*, 518-542, 2020.
- 11- Cenk Saraçoğlu ve Danièle Bélanger, "Loss and xenophobia in the city: contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey", *Patterns of Prejudice, Cilt: 53, Sayı: 4*, 363-383, 2019.
- 12- "Turkey: Riots target Syrians in Ankara following report of death at hands of refugees", Middle East Eye, 12 Ağustos 2021, <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-Ankara-Syrian-refugee-locals-attack-syrian-houses-and-businesses-ankara-after-deadly-fight>
- 13- "Turkey: Three Syrian workers burned to death in apparent racist attack", Middle East Eye, 24 Aralık 2021, <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-syrian-workers-burned-death-racist-attack>
- 14- Birgül Demirtaş, "Syrian Refugees and Turkish Political Parties: Domestic Interests Versus Universal Values," *Security Challenges and the Place of the Balkans and Serbia in a Changing World* içinde, Ana Jović-lazić ve Alexis Troude (editörler), Faculty of Security Studies at the University of Belgrade, 2020. Metropoll tarafından yapılan daha yakın tarihli bir anket için bkz. <https://tr.sputniknews.com/20210811/metropoll-arastirma-secmenin-yuzde-67si-sinirlarin-gocmenleri-tamamen-kapatilmasini-istiyor-1047947606.html>.
- 15- İstanPol (İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü). "The Attitudes Towards Syrian Refugees in Istanbul", Research Report 19, 2020.
- 16- Murat Erdoğan, s. 85-89.
- 17- Cenk Saraçoğlu ve Danièle Bélanger, s.365.
- 18- Murat Erdoğan, s. 86.
- 19- Pedro Joao Azevedo, Judy S. Yang ve Osman Kaan Inan, "What Are the Impacts of Syrian Refugees on Host Community Welfare in Turkey? A Subnational Poverty Analysis", *Policy Research Working Paper 7542, World Bank Group* 2016, 3, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/23722>.
- 20- Ahmet İçduygu & Maissam Nimer, "The politics of return: exploring the future of Syrian refugees in Jordan, Lebanon and Turkey", *Third World Quarterly, 41:3*, 415-433, 2020.
- 21- Ximena V. Del Carpio ve Mathis Wagner, "The impact of Syrians refugees on the Turkish labor market", *World Bank Policy Research Working Paper, (7402)*, 2015.
- 22- Doğu Şimşek, "Integration Processes of Syrian Refugees in Turkey: 'Class-based Integration'", *Journal of Refugee Studies Cilt: 33, Sayı: 3*, 2018; ayrıca bkz. Seyhan Erdoğan, "Syrian refugees in Turkey and trade union responses", *Globalizations, Cilt: 15, Sayı: 6*, 838-853, 2018.

- 23- Christina Bache, "Challenges to economic integration and social inclusion of Syrian refugees in Turkey," *Career Development International Cilt: 25 Sayı: 1*, 14-18, 2020.
- 24- Bkz. "Türkiye'deki Suriyeliler hakkında güncel bilgiler neler", BBC Türkçe, 26 Ağustos 2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58329307>; "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Ocak 2022", Mülteciler Derneği, 3 Ocak 2022, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>.
- 25- Murat Erdoğan, s. 81.
- 26- Bkz. Cas Mudde, "The Study of Populist Radical Right Parties: Towards a Fourth Wave", *Center for Research on Extremism, Working Paper Series, Sayı: 1*, 2016 ve Jasper Muis ve Tim Immerzeel, "Causes and consequences of the rise of populist radical right parties and movements in Europe", *Current Sociology Review 2017, Cilt: 65(6)*, 909-930, 2017.
- 27- Alkis Otto ve Max Steinhardt, "Immigration and election outcomes: Evidence from city districts in Hamburg", *Regional Science and Urban Economics*, 67-79, 2014.
- 28- Christian Dustmann, Kristine Vasilijeva ve Anna Damm, "Refugee Migration and Electoral Outcomes", *CReAM Discussion Paper Series*, 1-71, 2016.
- 29- Andreas Steinmayr, "Exposure to Refugees and Voting for the Far-Right: (Unexpected) Results from Austria", *IZA Discussion Paper Series*, 1-41, 2016.
- 30- Petros Sekeris ve Chrysovalantis Vasilakis "The Mediterranean Refugees Crisis and Extreme Right Parties: Evidence from Greece", *MPRA paper*, 1-15, 2016.
- 31- Bkz. Kyung Joon Han, "The Impact of Radical Right-Wing Parties on the Positions of Mainstream Parties Regarding Multiculturalism", *West European Politics, Cilt: 38, Sayı: 3*, 557-576, 2015.
- 32- Çetin Çelik ve Ahmet İçduygu, "Schools and Refugee Children: The Case of Syrians in Turkey", *International Migration Cilt: 57 (2)*, 2019.
- 33- Birgül Demirtaş, s. 151.
- 34- A.g.e., s. 255.
- 35- Şener Aktürk, "Post-imperial democracies and new projects of nationhood in Eurasia: transforming the nation through migration in Russia and Turkey", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43:7, 1101-1120, 2017.
- 36- Birgül Demirtaş, s. 154.
- 37- 2 Temmuz 2016'da Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan vasıflı sığınmacılara vatandaşlık hakları verilmesiyle ilgili bir açıklama yaptı: "Türkiye, Suriye'den gelenlerin de vatanıdır [. . .] Kardeşlerimizin içerisinde inanıyorum ki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyenler de var. Konuyla ilgili olarak İçişleri Bakanlığımızın attığı adımlar var. Elllerinden geleni bakanlığımız oluşturduğu ofisle takip etmek suretiyle bu kardeşlerimize, bu yardımı, bu desteği yaparak onlara vatandaşlık imkanını vereceğiz." Bkz. Çiğdem Bozdağ, "Bottom-up nationalism and discrimination on social media: An analysis of the citizenship debate about refugees in Turkey", *European Journal of Cultural Studies, Cilt: 23(5)*, 712-730, 2020.
- 38- "174 bin Suriyeli Türk vatandaşı oldu", CNN Türk, 12 Ekim 2021, <https://www.cnnturk.com/turkiye/174-bin-suriyeli-turk-vatandasi-oldu>.
- 39- "Ümit Özdağ Açıkladı; 900 binden fazla Suriyeliye vatandaşlık verildi", 24 Kasım 2021, Zafer Partisi web sitesi: <https://zaferpartisi.org.tr/umit-ozdag-acikladi-900-binden-fazla-suriyeliye-vatandaslik-verildi/>.
- 40- Birgül Demirtaş, s. 163.
- 41- Suriyeli sığınmacıların Türk seçimlerine etkisi için bkz. Ali Fisunoğlu ve Deniz Ş. Sert, "Refugees and Elections: The Effects of Syrians on Voting Behavior in Turkey", *International Migration Cilt: 57 (2)*, 2019; Onur Altındağ ve Neeraj Kaushal, "Do refugees impact voting behavior in the host country? Evidence from Syrian refugee inflows to Turkey", *Public Choice*, 186, 149-178, 2021.
- 42- Ahmet İçduygu ve Deniz S. Sert, "Introduction: Syrian Refugees – Facing Challenges, Making Choices", *International Migration Cilt: 57 (2)*, 2019; Ayrıca AK Parti hükümetinin Suriyeli sığınmacılara yönelik son politika değişimi için bkz. Nermin Aydemir, "Framing Syrian refugees in Turkish politics: a qualitative analysis on party group speeches", *Territory, Politics, Governance*, 1-19, 2022 (<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21622671.2021.2012247?scroll=top&needAccess=true>).
- 43- Yıllara göre ekonomik göstergeleri görmek için <https://databank.worldbank.org/> sitesini ziyaret edebilirsiniz.
- 44- "AK Partili seçmene göre İstanbul neden kaybedildi?" 26 Haziran 2019, Gazete Duvar, <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2019/06/26/ak-partili-secmene-gore-istanbul-neden-kaybedildi>

- 45- "Turkey cannot take new refugee 'burden' from Afghanistan, says FM" 29 Ağustos 2021, Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/29/turkey-refugee-wave-afghanistan> ve "Turkish people reject Afghan refugees after Taliban takeover" 27 Ağustos 2021, INFOImmigrant, <https://www.infomigrants.net/en/post/34668/turkish-people-reject-afghan-refugees-after-taliban-takeover>
- 46- Rabia Karakaya Polat, "Religious solidarity, historical mission and moral superiority: construction of external and internal 'others' in AKP's discourses on Syrian refugees in Turkey", *Critical Discourse Studies*, Cilt: 15, Sayı: 5, 500–516, 2018.
- 47- Murat Erdoğan, s. 75.
- 48- Onur Altındağ ve Neeraj Kaushal, s. 152.
- 49- Ahmet Ceylan ve Nazlı Can Akinbıngöl, "Siyasal Partilerin Uluslararası Göç Politikaları Ve Göç Yönetimi Stratejilerine İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme: 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri", *Global Transformation and Differentiations, Congress Publications*, 25-27 Nisan, Antalya, 91-108, 2019.
- 50- Ulkü Doğanay, s. 519.
- 51- AB'nin Suriyeli sığınmacılar için Türkiye'ye verdiği mali destekle ilgili Avrupa Komisyonu web sitesini ziyaret edebilirsiniz: "European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations", <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey-en>.
- 52- Recep Gülmez, "The Securitization of the Syrian Refugee Crisis Through Political Party Discourses", *Journal of International Migration and Integration*, 20, 887–906, 2019.
- 53- "Cumhurbaşkanı Erdoğan 'Kapatmayacağız' deyip ekledi: Bugün 30 bini bulabilir!", Milliyet, 29 Şubat 2020, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/son-dakika-cumhurbaskani-erdogan-kapatmayacagiz-deyip-ekledi-bugun-30-bini-bulabilir-6155427>.
- 54- Gerasimos Tsourapas, "The Syrian Refugee Crisis and Foreign Policy Decision-Making in Jordan, Lebanon, and Turkey", *Journal of Global Security Studies*, 4(4), 464–481, 2019.
- 55- "MHP leader criticizes Erdoğan's offer of citizenship to Syrians", 12 Haziran 2016, Hurriyet Daily News web sitesi, <http://www.hurriyetdailynews.com/mhp-leader-criticizes-erdogans-offer-of-citizenship-to-syrians-.aspx?pagerID=238&nID=101500&NewsCatID=338>.
- 56- Ahmet Ceylan ve Nazlı Can Akinbıngöl, s. 101.
- 57- Birgül Demirtaş, s. 162.
- 58- Ahmet Ceylan ve İsa Uslu, "7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde Partilerin Uluslararası Göç Yaklaşımları Üzerine Karşılaştırmalı İnceleme", *Social Sciences Research Journal*, Cilt: 8, Sayı: 1, s. 109, 2019.
- 59- Recep Gülmez, s. 897-899.
- 60- Ahmet Ceylan ve Nazlı Can Akinbıngöl, s. 101.
- 61- Murat Erdoğan, s. 82.
- 62- Ahmet Ceylan ve İsa Uslu, s. 110. Demirtaş: "Burada istedikleri kadar kalacaklar, bu ülke onların evidir. Dünya hepimizin evidir. Öyle bakmamız lazım."
- 63- Ahmet Ceylan ve Nazlı Can Akinbıngöl, s. 102.
- 64- Nigar Tuğsuz ve Aysenur Yılmaz, "Siyasi Partilerin Mülteci Politikaları", *SETA Perspektif*, Sayı: 106, 2015.
- 65- Birgül Demirtaş, s. 162.
- 66- Ahmet Ceylan ve İsa Uslu, s. 110.
- 67- Nigar Tuğsuz ve Aysenur Yılmaz, s. 4.
- 68- Rabia Karakaya Polat, s. 513.
- 69- Recep Gülmez, s. 900.
- 70- Ahmet Ceylan ve İsa Uslu, s. 107-108.
- 71- Birgül Demirtaş, s. 160-161.
- 72- Yusuf Devran ve Ömer Faruk Özcan, "Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu", *Marmara Journal of Communication*, Sayı: 25, 35-52, 2016.
- 73- Bkz. "Kılıçdaroğlu: 'Suriyeli Kardeşlerimizi Geri Göndereceğiz' metin için bkz. 'Suriyeli kardeşlerime diyeceğim ki baba ocağına geri dön. Tarlanda, fabrikanda çalış. Sana her türlü yardımı yapacağız. Bugüne kadar 5.5 milyar dolar harcadık, helali hoş olsun. Ama barış geldi. Git kendi ülkende çalış' 22 Nisan 2015, Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/kilicdaroglu-suriyeli-kardeslerimizi-mersin-yerelhaber-744369/> ve "Suriyeliler bütün düzenimizi bozacak", 12 Mart 2016, Habertürk web sitesi: <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1208609-kemal-kilicdaroglu-suriyeliler-butun-duzenimizi-bozacak>

- 74- Nigar Tuğsuz ve Ayşenur Yılmaz, s. 3.
- 75- Birgül Demirtaş, s. 160.
- 76- Recep Gülmez, s. 895.
- 77- Ahmet Ceylan ve Nazlı Can Akinbingöl, s. 100-101.
- 78- "Kılıçdaroğlu: Bütün sığınmacıları en geç 2 yıl içinde ülkelerine göndereceğim" Metin için bkz. "Gayri resmi rakamlara göre 5 milyon, 6 milyon. Afganistan insanlar geliyorlar. İran coğrafyasını aşarak geliyorlar ve bizde ikamet ediyorlar. 'Efendim para verilirse daha fazla alacağız'...kimden izin aldın sen arkadaş? Referandum mu yaptın? Bu millete sözüm sözdür, en geç iki yıl içinde herkesi, bütün sığınmacıları davulla zurnayla memleketlerine göndereceğim.", 16 Eylül 2021, <https://tr.euronews.com/2021/09/16/k-l-cdaroglu-butun-s-g-nmac-lar-en-gec-2-y-l-icinde-ulkelerine-gonderecegim>; İngilizce versiyonu için bkz. <https://www.hurriyetdailynews.com/all-refugees-will-be-back-in-their-home-in-2-years-after-taking-power-chp-leader-167593>.
- 79- "Borders are our honor': CHP hangs giant banner amid Afghan refugee influx" Duvar English, 18 Ağustos 2021, <https://www.duvarenglish.com/borders-are-our-honor-chp-hangs-giant-banner-amid-afghan-refugee-influx-news-58531>.
- 80- "Bolu mayor signals more racist policies as CHP isolates his views from party", 27 Temmuz 2021, <https://www.duvarenglish.com/bolu-mayor-signals-more-racist-policies-against-refugees-as-chp-isolates-his-views-from-party-news-58311>.
- 81- "Kılıçdaroğlu: Suriyeli kardeşlerimizi davulla zurnayla yolcu edeceğiz", 17 Ocak 2022, Sözcü, <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/kilicdaroglu-suriyeli-kardeslerimizi-davulla-zurnayla-yolcu-edecegiz-6893779/>.
- 82- Murat Erdoğan, s. 92.
- 83- "Seçmen Blokları Zayıflıyor: İyi Parti Seçmen Analizi", Ekim 2019, Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi, http://www.teamarastirma.com/wp-content/uploads/2019/11/İYİ_Parti_Secmen_Analizi.pdf
- 84- A.g.e.
- 85- "24 Haziran 2018 Seçim Beyannameleri Kadınlar, Engelliler ve Göçmenler", Kalkınma Göç Sosyal Politikalar (DEMİS) Derneği, 2018, <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/24-haziran-2018-secim-beyannameleri-kadinlar-engelliler-ve-gocmenler.pdf>
- 86- Ahmet Ceylan ve Nazlı Can Akinbingöl, s. 103.
- 87- Birgül Demirtaş, s. 161.
- 88- Ahmet Ceylan ve Nazlı Can Akinbingöl, s. 103-104.
- 89- "Syrian refugees should return home: Turkish party leader", Anadolu Ajansı, 20 Kasım 2018, <https://www.aa.com.tr/en/todays-headlines/syrian-refugees-should-return-hometurkish-party-leader/1316387>.
- 90- Birgül Demirtaş, s. 161-162.
- 91- "İYİ Partili Ümit Özdağ: İnsanlar bombalandıkları için Türkiye'ye kaçmıyor, Türkiye'ye kaçmaları için bombalanıyorlar", Independent Türkçe, 25 Eylül 2020, <https://www.indyturk.com/node/249321/siyaset/iyi-partili-umit-ozdag-insanlar-bombalandiklari-icin-turkiyeye-kaçmıyor>.
- 92- "Sığınmacılara yönelik 'nefret söylemi' sürüyor... UMHD Başkanı Demir: Artık mazlum mültecilerle uğraşmayın, siyasi propaganda haline getirmeyin", Independent Türkçe, 15 Nisan 2021, <https://www.indyturk.com/node/345316/haber/siginmacilara-yonelik-nefret-soylemi-suruyor...-umhd-baskanı-demir-artık-mazlum>
- 93- "İYİ Partili Özdağ: Suriyeliler Türkiye'ye gelmeleri için bombalanıyor, Suriye politikası iflas etti", Independent Türkçe, 23 Şubat 2020, <https://www.indyturk.com/node/136536/haber/iyi-partili-ozdag-suriyeliler-turkiyeye-gelmeleri-icin-bombalanıyor-suriye>
- 94- Fatma Sibel Yüksek, "Türkiye'de siyaseti kuşatan sorun: Suriyeli göçmenler", EuroNews, 13 Eylül 2019, <https://tr.euronews.com/2019/09/13/turkiye-de-siyaseti-kusatan-sorun-suriyeli-gocmenler-siyasi-partilerin-tutumu-akp-mhp-chp>
- 95- "İYİ Partili Türkkan mültecilere kin kustu: İşgalciler ya Suriye'ye ya da Avrupa'ya gidecekler", Yeni Şafak, 8 Nisan 2021, <https://www.yenisafak.com/gundem/iyi-partili-turkkan-multecilere-kin-kustu-isgalciler-ya-suriyeye-ya-da-avrupaya-gidecekler-3617541>
- 96- "İYİ Parti'den Suriyeli Sığınmacıların Ülkelerine Dönüş Çalıştayı: 'Suriyeliler'e vatandaşlık verilmeyecek, bayram ziyaretine gidenler geri kabul edilmeyecek", Medyascope, 16 Aralık 2019, <https://medyascope.tv/2019/12/16/iyi-partiden-suriyeli-siginmacilarin-ulkelerine-donus-calistayi-suriyelilere-vatandaslik-verilmeyecek-bayram-ziyaretine-gidenler-geri-kabul-edilmeyecek/>

- 97- “İyi Partinin «Suriyeli sığınmacı» çalıştayında mülteci statüsüne karşı çıktı”, Evrensel, 16 Aralık 2019, <https://www.evrensel.net/haber/393248/iyi-partinin-suriyeli-siginmaci-calistayinda-multeci-statusune-karsi-cikildi>
- 98- Medyascope.
- 99- “Syria Refugee Crisis – Globally, in Europe and in Cyprus”, UNHCR, 18 Mart 2021, <https://www.unhcr.org/cy/2021/03/18/syria-refugee-crisis-globally-in-europe-and-in-cyprus-meet-some-syrian-refugees-in-cyprus/>.
- 100- Druxes, H. and Simpson, P. A., (2016). “Introduction: Pegida as a European Far-Right Populist Movement”, *German Politics and Society, Issue 121 Cilt: 34, Sayı: 4*, ss. 1–16.
- 101- Önnerfors, A., (2017). “Between Breivik and PEGIDA: the absence of ideologues and leaders on the contemporary European far right”, *Patterns of Prejudice*, 51:2, ss. 159-175.
- 102- Önnerfors, s. 163.
- 103- *Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes* – Batı’nın İslamlaştırılmasına Karşı Vatansever Avrupalılar
- 104- Grabow, K., (2016). “PEGIDA and the Alternative für Deutschland: two sides of the same coin?” *European View*, 15, ss. 173–181.
- 105- Grabow, 2016, s. 176.
- 106- Fatma Sibel Yüksek, EuroNews.
- 107- Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Seth Jolly, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen ve Milada Vachudova. 2020. “2019 Chapel Hill Expert Survey.” Versiyon 2019.3. chesdata.eu. Chapel Hill, NC: University of North Carolina, Chapel Hill.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

research.sharqforum.org

   / SharqStrategic

